

Vid Smedby Hög, som ligger vid Landsvägen emellan Klinta och Smedby, skall det ha funnits tomtar förr. De var där och tvättade kläder. Så talade en hushållerska i Södra Möckleby, som hette Annette Sjögren om det. Hon är död nu.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

mjölnaren
Knut Nilsson
Möckleby.

29.3, 1931

L N S

Mellan Möckleby och Gårdstorp är det ett gravfält. Vid arbeten där i landborgen fick man upp många benrangel och dödsfallar. Småpojckarna var där sedan och sparkade fotboll med dödsfallarna. Efter detta är det många som har för sej att det är spökaktigt där borta på landbor- gen. Man har sett lyse. Pojkarna som var där och sparka- de fotboll har varit mycke rädda för att gå förbi. Detta hade en av dem själv talat om härom kvällen, sade Knut Nilsson i Möckleby. Det är inte mer än några år sedan det här hände.

3115

Knut Nilsson :

Möckleby.

d. 29.3, 1931

L N S

Söndagen den 29 mars 1931 var jag på eftermiddagen hos mjölnaren Knut Nilsson här i Möckleby. Knut Nilsson är en av de ledande krafterna i Södra Möckleby kulturella ungdomsförening.

Hans mor är ifrån Kvinsgröta i Gräsgårds socken. Där har man ett sägenomspunnet stenrör på Alvaret.

Ifrån det ser man lyse. Det har fru Nilsson själv iakttagit. Om kvällarna en tid före jul till exempel syns lyset ifrån röret vart år. Då är de igång med att skura sina skatter, sade hon.

En dräng var en gång där oppe. Han red och hade en halmkärve med sig. Han kastade en kniv i röret. Halmkärven lämnade han och red hem. De var efter honom och skall ha ropat att om han hade väntat, så skulle han ha fått av skatterna. När man nästa gång kom till röret och hittade halmkärven, så var den alldeles sönderhuggen.

3115

Knut Nilsson
Möckleby
Mars 1931
L N S

3115

Jag antecknar här några ortnamn ifrån Södra Öland. Det skall inte förvåna mig om jag längre fram får fatt i sägner, som är anknutna till dessa ställen.

V i p r ö r är två stenrör, som ligger i skillnaden emellan Gräsgårds och Albrunna Alvar. De ligger rakt upp, österut ifrån Albrunna by. De är stora som salsrum, och består av hopkastad sten. Min meddelare ansåg att de är rågångsmärken.

H å l k ä r r är ett vattenkärr norr om Albrunna by i Alvargatan. Denna gata går ifrån Landsvägen och österut uppåt Alvaret och är vallgata för alvarkräken.

T j o c k s t e n . "Vi har en ås här, vi kallar för Tjocksten. Där är sådant av stenar, så. -- På Albrunna Alvar, alldeles oppom Hålkärr."

M ä r r y g g e n . "Och en ås på Alvaret kallar de för Märryggen. - Bara en backe. När vi kommer över den så ser vi kräken på östra sidan." Märryggen går i norr och söder mitt på Albrunna Alvar, närmare Sundet än Östersjön.

M ö r b y . Byn Mörbylilla i Vantlinge socken, kallas i dagligt tal för Mörby. "I Mörby var jag i ett år. - Vi bara sår Mörby."

Min meddelare har varit lantbrukaren Axel Olsson i Albrunna.

Skriv endast på denna sida!

Lage Nilsson, mars 1931.

"Som troll och sådant, det har aldrig existerat, fast de tror det."

Så sade något tveksamt lantbrukaren Axel Olsson i Albrunna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Mars 31 LNS

Berättelsen om Karl-Magnuses fåra.

Det var en gammal gubbe, som hette Karl-Magnus. Han hade inte några får, men Karl-Magnuses fåra är det många som har haft roligt åt.

Karl-Magnus hade en häst, som han red på fram och tillbaka från sitt arbete, på mornar ock kvällar. En kväll när han red hem, så märkte han att det var något som sprang alldeles bredvid hästen. När han såg på det, så tyckte han att det var en svart fåra. Han kom hem och fåran hade följt honom hela vägen. När han ledde in hästen, så såg han att fåran stod bredvid stalldörren, och när han kom ut i jän, stod fåran kvar där. Han hade rätt bråttom opp till stugan. På den var det halvdörrar och det var låst. Fåran stod bredvid honom på trappen också. När käringen kom och öppnade så han hon inte att få opp mer än den översta dörren, förr än Karl-Magnus var inne i förstugan. Han sade att han hade blivit kastad in. Man tror om detta att han ville inte tagas med att han var så rädd som han var för fåran.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Gustav Gran-
berg, Al-
brunna.

mars 31 LNS

Maran.

Mor, som hette Kristina, bodde här i Albrunna. Far var mycke i Karlskrona. Det brukade komma ett fruntimmer, som gick med lite plock och bytte sig till säd hit, och ligga. Hon var ifrån Norra Öland. När hon var på Södra Öland, låg hon ofta hos mor. En natt var hon här. Mor sov den natten mycke oroligt. Hon var plågad av att någon försökte draga täcket av henne. Och hon kände det samtidigt som om hon skulle bli kvävd.

Och sen var nog den där käringen beryktad för en del konster. Hon tog till exempel bort tandvärk. Det var nog inte så otroligt att hon satte på folk en del ibland, för hon tog betalt för att hon botade dem sen.

På morgonen sade mor till henne att hon kunde inte få ligga där mer. Hon hade varit så plågad på natten. Hon berättade hur det hade förehaft sig. Det var väl ingenting, sade käringen. Hon skulle bara taga med fingret emellan ett par tår, och sen taga det till näsan och lukta på det.

Mor jorde också så, och det jälpte.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Granberg.,
Gustav.
mars 31 LNS

Min mormor, Maria i Mörbylilla, brukade vara besvärad av maran. Första gången då de märkte det var de på så sätt, att hon sade till dem att de skulle ropa hennes namn. Hon fick inte fram det riktigt. "Op Maria," lät det mest som, men de förstod att de skulle ropa hennes namn Maria, och det jorde de. Då vaknade hon. Hon berättade om maran, att först såg hon att det stod en karl vid dörren, som om han just skulle ha kommit in och stängt dörren bakom sig. Då skulle hon vända sig på sidan. Hon låg på ryggen. Om hon vände sig på sidan, så kunde inte maran komma över henne. Men hon hann inte och kunde inte vända sig.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Gustav Gran-
berg.

mars 31 LNS

Falk i Smedby hade bara en arm. Men i den var han så stark som vilken annan som helst, och ändå starkare. Han var vedhuggare och skötte yxan med sin ena arm, lika bra som folk, som har två.

Han hade också marritt. Men han fick tag i maran. Han fick tag i hårflätan på henne och slängde henne utåt golvet.

Fast att hon slet sig loss.

Det skall ha hänt för en 15 år sen.

3115

Gust. Gran-
berg

mars 31 LNS

Det var en skomakare, som satt och jorde sko på ett ställe. De satt oppe på natten. Rätt som de satt kom pigan oppfarandes ur sängen. Hon skulle ut och gå mara sa de. "De' e lånt å kollt te' Bööda," sa hon. Men skomakaren steg opp och fick fatt i särken på henne, så de fick henne tillbaka ijän. Men hon ville slita sig lös. Men hur det var så var det ett bevis på, att de går mara.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Bööda: Böda, den nordligaste socknen på Öland.

Gust. Granberg
mars 31 LNS

Här är Gustav Granbergs skildring av en mardröm, som han haft själv.

"Det var på en natt, mellan 10 och 12. Månen lyste in genom östra fönstret. Jag låg vid västra väggen. Jag vaknade vid att täcket kröp. Det drogs med kraft mot golvet, tum för tum. Jag låg på ryggen, men jag hade ansiktet mot väggen. Jag såg figurerna på tapeten. Jag försökte vända huvudet utåt rummet. Men det kunde jag inte. En tyngd låg på bröstet. På bröst och strupe. Det kändes så att trots jag drog med all kraft, så drog de täcket ifrån mig. Jag kastade mig och vred mig, tills att jag tog mig loss. Jag var nästan svett när det släppte.

Täcket var kvar på sängen, och det låg inte på golvet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Gust. Gran-
berg
mars 31 LNS

"Men annars, sådan här, vad en skall kalla det för, sådan här bildöverföring, det har jag varit ute för."

Gustav Granberg berättade härpå ett par egendomliga halvdrömmar, som han hade haft.

Han låg en dag på soffan och ögnade i en tidning. Därvid drog det en syn över tnakarna för honom. Han tyckte att han såg Arvkällmarken, som ligger nedanför Albrunna. Där går det en stig och på den kom det en karl i lång rock, som hade n kruka i vardera handen. Han kände på sig att den karlen hade ärende till honom, men han fick inte klart för sig vem han kunde vara. Han steg då opp. Han hade lite ved som han skulle hugga, och han tänkte det var bäst att han jorde det då först, så han inte var upptagen av något när han vick främmat. När han kom ut på gården och hade ställt fram sågbocken, kom karlen som han hade sett fram runt hörnet. "Det var bra att jag träffade Granberg," sade karlen. Det var förvaltaren på Bruket som kom. Gran-

forts!

3115

G. Granberg
bildöverfö-
ring 1
mars 31 LNS

sysslade med fotografering och förvaltaren kom för att be honom komma och taga ett kort på honom och hans familj. Han skulle gå till en by efter mjölk. Det var i krigstiden, då det var dåligt med alla livsmedel, för dem som inta hade gård.

En annan gång låg Granberg också på soffan en söndagseftermiddag med en tidning. Han såg då framför sig grushålorna utanför där han bor. Snett över där kom det en pojke. Han visste att han skulle komma till honom, det kände han på sig, och han blev inta förvånad när han om en liten stund hördes i förstun. Han kom dit och lämnade ett kvarter brännvin som han hade lånat.

Granberg var en tid i Kalmar och gick i chaufförsskola. Han låg tidigt en morgon och halvsov på sitt rum. Det var vid 4 -5 tiden. Då såg han området vid Arvkällan,

forts!

På stigen där kom det en gubbe och sträckte med en korg på armen. Det var hans far. Sen gick dagen sin jämna gång. När Granberg var och åt middag, kom en flicka, som var släkt till honom och som bodde i Kalmar, och sade att hans far var i Stan. Det var tätt före båten skulle gå tillbaka igen. Han gick ner till båten och träffade honom. Han hade haft en korg med sig in till sonen, och det var det huvudsakligaste ärendet som han hade haft. Tidigt på morgonen, ungefär vid den tiden, som Granberg såg drömsynen, hade fadern gått över Arvkällmarken, när han skulle gå ner till båten vid Degerhamn.

slut.

3115

Granberg,
bildöverfö-
ring. 3.
mars 31 LNS

Båtsmannen i Södra Möckleby heter Granberg. Den som nu är båtsman är Frans Granberg i Albrunna. Hans företrädare bodde i en by längre mot norr. Jag vill minnas att det var i Gettlinge. Han blev innan han dog skjuten och ihjälslagen.

Båtsman Granberg hade en bror som hette Nisse. Vid julhelgen ett år var han ute och söp. Han var då inne hos en karl, som hette Mårten. Där ville han ha mer brännvin än han blev bjudd på. Mårten kastade ut honom då, och han gick hem. När han kom hem talade han om hur det gått för sin bror. Denne var en stor slagskämpe, och han gick på natten till Mårtens för att hämnas.

Mårten sov inte på natten för han anade att det skulle bli frågan om någonting. Han låg vaken och han skall ha haft en pojke i stugan, ifall att han skulle ha behövt att skicka något bud.

Framåt tio, elva hörde Mårten att det var någon och ord-

forts!

3115

G. Granberg.

mars 31 LNS

nade med fönstert. Han förstod att det var Granberg som tänkte komma den vägen. Fönstret var på södra sidan av stugan. Mårten gick ut genom dörren, som var åt norr. Han tyckte att han ville taga emot sitt främmande ute. Han hade geväret med sig. När han gick ut, så hörde Granberg ljudet ifrån dörren. Han gick ifrån fönstret då och skulle gå runt stugan. Vid knuten möttes de. Mårten gick sedan in och han sade inte något om vad som hade hänt. Granberg hittade man på samma ställe där slagmålet hade varit. Han var död och rätt lemlästad.

Detta skedde 1869 eller 1870. Gustav Granberg i Albrunna har berättat det för mig.

slut.

3115

G. Granberg:
Båtsmannen i
Södra Möckle-
by 2

mars 31 LNS

Hult-Fina, som jick och tiggde förr bar ett knyte på huvudet. Hon var känd på både Öland och Småland.

meddelat av Gustav Granberg,
Albrunna.

Anteckningen talar om ett fruntimmer som bar bördor på huvudet.

upptecknat av Lage Nilsson,
Ålebäck.

3115

mars 1931

Det var så att jag och så en skomakare till vi var i Kärra. Det är i Ås socken. Vi var där och jorde sko. Och vid tio eller elva på kvällen, var vi färdiga och hade slutat. Det var en lördagskväll och vi skulle gå hem. Vi hade lästar och allt med oss. Skomakaren hade en far som var sjuk. Han låg svårt sjuk. Det var skumt, mycke skumt på natten. Emellertid, när vi kom mitt emot på samma håll som Prästgården är, så är där en mur, som går fram med en stjälk till vägen, och så går där en gata ner till sjön. Men om det var den muren eller vad det var, men det hördes som om flera famnar av muren hade rasat ner, och det vet man ju hur det låter, när en mur ramlar. Det var precis skummt och riktigt tyst på natten. Å han fattade det på sitt sätt, och jag hörde det likadant, men vi sa ingenting till varandra om det, utan fortsatte tills vi kom hem. På samma natt dog hans far. Det var han som vill säga adjö till honom. På muren syntes det ingenting dagen efter. Den stod kvar, som vanligt och hade inte ramlat ner.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

*Hand.
Gränsgård
L. N. S.
1880*

Frans Granberg
Frans Granberg. mars 31

L N S

En egenartad händelse, som Granberg var intresserad av att berätta, skall jag i korthet beröra, eftersom den hör till de saker, som länge lever kvar i folkminnet.

"Har han hört talas om att det var ett svårt torkår 1868?" började Granberg.

Då hände det. Det var på en lördag. Granberg var då skomakarpojk. Det var året efter han hade gått och läst. Den dagen skickade skomakaren hem pojkarna. När Granberg kom hem, fick han och två pojkar till gå upp på Alvaret och plocka kokor. De var oppe vid ett ställe som heter Pinan. Där ligger det några små hagar. Det är vid Präsgårdsgärdet. Den ena av pojkarna som hette Kalle, var äldre än Granberg. Den andre hetter Lorens. Han var yngre. Pojkarna var på Alvaret och plockade kokor hela förmiddagen. Sen var de hemma och åt middag. Och så gick de upp dit i jän. När de kom upp, så skulle de vila middag. Kalle och Lorens var inne i en hage och Granberg låg utanför i solen. I hagen var det långt gräs. Det var ett gammalt folk, som begagnade den hagen och de skulle spara gräset till höstbete åt kon. Inne i hagen murade pojkarna upp en eldstad av stenar, och sen skulle de fyra med kokor i den. Då råkade det ta eld i gräset. Elden spred sig och de trampade efter den för att släcka den men det gick inte.

forts!

Nere i Gårdet höll folket på med bärgseln. Granberg fick springa dit och säga hur det var, för de andra pojkarna de vågade sej inte. Det kom opp mycke folk, och de grävde runt så att de fick överhand på elden, men det var en stor risk för tätt bredvid låg Prästgårdsgården med torr och mogen säd. Hade det tagit sig i den, så vet ingen hur det hela hade avlupit. "Då hade hela Öland brunnit opp," sade Granberg.

slut.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Frans Granberg

"En egenartad
händelse 1868.
sidan 2.

mars 31 L N S.

Frans Granberg, skomakare, f.d. båtsman; född den 23.2, 1852 i Väntringe socken på Södra Öland. Barnåren i Näsby i Ås socken.

3115

Sedan han gifte sig bosatt i Albrunna i Södra Möckleby socken.

Änkeman. Lite nervös. Berättar utförligt och väl avvägt.

Gustav Granberg, som också är meddelare i denna samling, är Frans Granbergs son.

Beträffande Granberg så får jag inte glömma att taga med, att han håller för sant att det finns en vård till skeppen.

"Allt som är invigt och har namn, så har det en vård."

Ö l a n d

Södra Möckleby socken

i Gräsgårds härad.

Anteckningar av Lage Nilsson,
Ålebäck.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Några allmänna iakttagelser ifrån Södra Möckleby, som jag inte kan anföra meddelare till skall jag här anteckna.

Bergfrun skall det ha funnits en dam som agerade förr vid Degerhamn. Det talade ett snöskottarjäng om för mig på vägen. Jag hade den glädjen att märka att de pojkarna de förstod genast vad mitt arbete gick ut på.

På Bruket skall det finnas ett rum "som det var olyckligt att bo i".

Vid Tingsten, som finns i rågången emellan Södra Möckleby och den östledsocknen, som ligger intill, spökar det. De skall ha sett en gubbe där.

Jag har hittills inte kunnat förstå annat än att i Södra Möckleby är traditionen mycke upplöst. Sägenmotiven är förfärligt vagt utformade.

Degerhamn den 23 mars 1931.

Skriv endast på denna sida! Lage Nilsson.

Ö l a n d
Gräsgårds härad och Södra Möckleby socken.

Årsvik.

Ant. av Lage Nilsson, Ålebäck.

Årsvik gast spökade förr i byn. Om honom har jag i dag hört att han inställt sig i samband med det att en dräng och en piga i byn tog livet av ett barn, som de hade tillsammans. Det är länge sen detta har hänt. Gasten har sagt att han skulle inte flytta så länge de var kvar. Ibland satt han oppe på taken. Det är fråga om inte gasten också skall sättas i samband med en olycka på sjön, då bonden i den gården, som gasten var i, omkom. Man skall inte tvivla på att det är sant att där var en gast i Årsvik.

upplysningar av fru Andersson, Årsvik.

Årsvik gast var inte ledsen av sig. Han spökade och sjöng så att det kom folk ända ifrån Gräsgård för att dansa efter sången. Georg Olssons mormor har sagt detta. Hon var där själv. Troligen var det Årsvik gast som senare uppenbarade sig i Vickleby och spökade där. Han skulle komma igen efter 100 år, och det var det också emellan spöket i Årsvik och spöket i Vickleby. Pastor Basén i Rumptorp läste bort gasten i Vickleby.

upplysningar av Georg Olsson, Årsvik.

Ö l a n d

Södra Möckleby socken

i Gräsgårds härad.

Ant. av Lage Nilsson.

Jag har i Årsväk by i dag sport att kyrkoherde Sterner i Kastlösa läste bort spökerierna i skolhuset.

Kantorn hade tagit jord på kyrkogården. Det var också ben av döda med där. Där spökade mycke, och de fick för sig att det berodde på en piga. Hon skulle vara ett sånt där medium, sa de, och lögnade på henne. -- Men när kyrkoherden hade varit där och vigt jorden, så blev där lungt.

Degerhamn den 24 mars 1931

L N S

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Kastlösa
spöke.

Ö l a n d

Södra Möckleby socken

i Gräsgårds härad.

*Södra Möckleby by
Mars 1931*

Ant. av Lage Nilsson, Ålebäck.

Lage Nilsson S. Möckleby

Varferafton var jag i Årsvik och hade där en särskilt an-
jenäm dag.

En flicka på ett ställe, som jag var på telefonerade till
en annan. "I kväll skall tranan komma," skämtade hon.

Min meddelare på det stället, som är f.d. lantbrukaren
Georg Olsson, sa som så här: "De va int lönt på nått ställ
utan de skull lägg sä mena de så (det var inte lönt på nå-
got ställe annat än att de skulle lägga sig medan de såg
av dagsjus' på tranafton,)" De lade förr grejor i sängar-
na för varandra på varferaftonskvällen. Mest horn, sade
Olsson att det var. Den som de hade fått till att ligga på
horn, kallade de för h o r n a s s (hosnas).

T u t a s s , sade den flickan som telefonerade, och som är
dotterdotter till Georg Olsson, att det också var något,
de kallade. Vad det var visste hon inte om. - Detta
antecknar jag ifrån Årsvik by.

I går på morgonen, då jag kom ner i köket på det stället i
Degerhamn, som jag bor på - hos änkefru Elån Henriksson -
sa fru Henrikssons lilla flicka Ulla, som är 6 år gammal,
att hon hade karameller. "Dem har jag fått av tranan", sa
hon. Hon hade fått dem i sängen på morgonen.

Skriv endast på denna sida!

DEN 26 MARS 1931

L N S .

3115

Tranan och
vårfrudagen.

(Ö l a n d

Degerhamn, Södra Möckleby socken,
i Gräsgårds härad.)

ant. av Lage Nilsson,
Ålebäck.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3115

Ett reseombud för singers symaskiner, som heter Andersson och är ifrån Högsby socken på Småland, låg här i natt. Vi delade rum.

Andersson talade med den trovärdigaste röst man kan tänka sig om att det kom nog att bli stora förändringar i världen. Jag har för mig att han påstod att världen skulle gå under, om inte så lång tid. Det hade Sibylla sagt. Hon hade sagt att kärnan i äpplen skulle vända sig. Det hade den jort nu. 1918 eller 1928 var det som den vände sig. Den skall nu ha smaländan åt motsatt håll i äppelhuset emot vad den hade före det året.

Degerhamn den 24 mars 1931

Lage Nilsson.